

บทที่ 1

บทนำ

ประเทศไทยจัดเป็นประเทศเกษตรกรรม อาชีพหลักของประชาชนคือเกษตรกร และมีการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารเป็นหลัก พื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งประเทศประมาณ 130.39 ล้านไร่ สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรมากที่สุด คือ 57.43 ล้านไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2545) พื้นที่เกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางส่วนตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำโขงตอนล่างซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมแหล่งใหญ่แห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณร้อยละ 75 ของประชาชนในเขตลุ่มน้ำนี้มีรายได้จากการเกษตรได้แก่ การเพาะปลูกพืช การประมง ปศุสัตว์ (MRC, 2003) ปัจจุบันเกษตรกรมีการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างแพร่หลาย เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ในปริมาณมาก รวมทั้งสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทันเวลาตรงกับความต้องการของตลาดเพื่อให้ได้ราคาสูง การใช้สารเคมีการเกษตร อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจากการปนเปื้อนหรือตกค้างของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของเกษตรกรในพื้นที่ เนื่องจากเกษตรกรจำนวนมากยังขาดความรู้ในการใช้สารกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกวิธี ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อทั้งตัวผู้ใช้และสิ่งแวดล้อมอื่น รวมทั้งผู้บริโภคผลผลิตด้วย

ในด้านผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของเกษตรกรนั้น เนื่องจากเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงทางสุขภาพที่จะเกิดโรคหรือบาดเจ็บจากการทำงานสูงมาก เนื่องจากลักษณะการทำงานต้องสัมผัสกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้มีโอกาสป่วยด้วยโรคพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างเฉียบพลัน และในระยะยาวสารเคมีจะเข้าไปทำลายระบบการทำงานของอวัยวะต่างๆจากข้อมูลสถานการณ์โรคพิษสารกำจัดศัตรูพืชในปี 2549 พบว่า ภาคที่มีอัตราป่วยสูงสุด ได้แก่ ภาคเหนือ รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการตรวจคัดกรองผู้เสี่ยงต่อโรคพิษสารกำจัดศัตรูพืชในปี 2548 พบว่ามีผู้เสี่ยงและไม่ปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกลุ่มออร์กาโนฟอสเฟตและคาร์บาเมตเฉลี่ยทั่วประเทศร้อยละ 31.93 ซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นจากปี 2540 ที่พบมีผู้เสี่ยงฯ ร้อยละ 15.96 รายงานผลการศึกษาวิจัยของสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค เมื่อปี 2546 พบว่าพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ปลอดภัยที่มีมากที่สุด ได้แก่ การผสมสารเคมีหลายชนิดในการพ่นครั้งเดียว รองลงมา ได้แก่ ไม่สวมถุงมือขณะทำงานกับสารเคมีฯ และไม่มีที่เก็บสารเคมีฯ (กรมควบคุมโรค, 2551) ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้มีความเสี่ยงต่อการได้รับสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของตัวเกษตรกรเอง ครอบครัวของเกษตรกร ตลอดจนผู้ที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง

อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นพื้นที่หนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีแหล่งเพาะปลูกพืชอ้อยรมแม่น้ำโขง เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ประกอบอาชีพปลูกผัก ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ยาสูบ เป็นต้น การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในพื้นที่นี้จึงมีความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมบริเวณลุ่มน้ำโขง รวมถึงตัวเกษตรกรเองโดยตรง ผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่การเกษตรริมฝั่งแม่น้ำโขง อ.ธาตุพนม เป็นกรณีศึกษาสำหรับการสำรวจข้อมูลพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้เพาะปลูกผัก เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานใน

การประเมินความเสี่ยงต่อการได้รับสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและเป็นแนวทางในการป้องกันอันตรายหรือลดความเสี่ยงที่จะเกิดโรคพิษจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการปนเปื้อนของสารเคมี

วัตถุประสงค์

ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบริเวณพื้นที่การเกษตรริมฝั่งแม่น้ำโขง อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ขอบเขตการศึกษา

สำรวจพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้เพาะปลูกพืช ได้แก่ พืชผัก ผลไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ และใบยาสูบ บริเวณพื้นที่การเกษตรริมฝั่งแม่น้ำโขง อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยใช้แบบสอบถาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมการใช้สารเคมี หมายถึง การปฏิบัติตัวขณะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักในพื้นที่ศึกษา เช่น การอ่านฉลากขวดสารเคมี การผสมสารเคมี การใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล การทำความสะอาดร่างกาย เป็นต้น
2. สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง สารเคมีใดๆ ที่ใช้ในการป้องกัน ควบคุมและทำลายศัตรูของพืช หรือทำให้เกิดอาการผิดปกติต่อศัตรูพืช รวมทั้งสารที่ใช้กำจัดวัชพืชและโรคพืชด้วย

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ผลการศึกษาที่ได้ สามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในพื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงตอนล่าง เนื่องจากเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ที่ศึกษาในครั้งนี้
2. ข้อมูลพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาการประเมินความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในพื้นที่ศึกษา และ นำไปสู่การตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและการวางแผนเฝ้าระวัง และลดความเสี่ยงของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษาต่อไป